

„A gép az mutuj...”⁷⁰ „A motornak lelke van!” – „jó gépészek” véleményei

Suba Ferenc könyvében olvasható a IX. fejezet Jó motor-rossz motor című felvezetőjében, mintegy munkájának indoklásaképpen, hogy ki az az olvasó, akinek érdekes szakkönyvet írni:

„Aki a gépet szereti, örömét leli benne, és a vele való munka élvezetet, a karbantartás kikapcsolódást jelent. Az ilyen mezőgépész mindent megtesz a motor jó működéséért és karbantartásáért. Szakkönyveket olvas, hogy még több ismeretet elsajátítson...”

Valóban kérdés lehet azok számára, aki a gépek falusi elterjedésének ezt a sajátos esetét, a traktorok elterjedését, és a traktorokhoz meg a traktorista életmódhoz való viszonyulásokat vizsgálják a 20. század ötvenes, hatvanas, hetvenes éveiben, a szocializmus korszakában: lehet a traktorral való munkában élvezetet, a karbantartásban kikapcsolódást, a gépek kezelésében örömet lelni – lehet a gépet szeretni? Mert bizonyos, hogy ez elvként és követelményként folyamatosan megfogalmazódott az-az kapcsolatban, hogy ki a „jó gépész”. A „jó gépész” ugyanis, úgy gondolom, ezt hirdették és képviselték Suba Ferenc és társai: organikus kapcsolatban van a gépekkel.

Kovács Károly vadadi traktorista (sz. 1946, ma nyugdíjas) fényképei között találtam ezt a képet:

19. kép. Kovács Károly a szakiskola végzése után, 1964-ben

70 „Mutuly: néma” (Murádin 1963: 181), meg: „muta, mutuly: ügyetlen, pl. ez a Pista” (Orosz 1882: 285).

A következőket mondta a képről:

1964-es kép, akkor jöttem be a 650-es traktorok, akkor kaptam...

[Ugyanaz a sapkája, mint Suba Feri bácsinak egy hasonló képen...]

[Felesége: *Akkor berett volt mindenkinek...*]

Majóban, s berettben... jaj de boldogak voltunk, szabad emberek voltunk, tanár úr!

[Ezen mit ért?]

Hát nem jártunk már iskolába, mentünk a mezőre, dolgoztunk, pénzt kerestünk!

[S itt úgy látszik, mintha büszke is lenne!]

Hát persze, ahogy ott állok... Még mindig megvan ennek a traktornak a számtáblája, az első 650-esek, ennek munkavédelmi kabinja volt, vaspántok... ez már saját gyújtású volt, a 27-esek voltak a segédmotorosok, előbb a kicsi motort kellett begyújtani... ezek jöttek a lánctalpasok után. Ez a fénykép, fekete egyenruha, Sáromberkén volt, s volt az egyensapka, ez a micisapka... (0350 – 2021.06.30)

Elhiggyem, elhiggyük neki, amit ma mond?

Valóban „boldogak, szabad emberek” voltak, ő és társai, a „jó gépezetek”? Akik előtt megnyílt az út, a perspektíva: traktoristák lehettek, mentek a mezőre, dolgozhattak, pénzt kerestek – egy életen keresztül? Hogy lehetett az, hogy Kovács Károlynak annyira fontos volt az első traktor, amivel kezdte, hogy ma is szívesen emlékszik rá, őrzi a számtábláját?

Tovább kérdeztem tehát, az után nyomozva, hogy mennyire lehet organikus a kapcsolat: a „jó gépezet” mennyire tartja társának, adott esetben élőlénynek a gépet:

[Én sok emberrel beszélgettem, akik állatot tartottak, s ha megkérdeztem, akkor elmondták, hogy szerették az állatokat. S akkor vannak olyanok, mint maga, akik egy életen át a gépekkel dolgoztak. S akkor megkérdeztem, hogy a gépet lehet szeretni?]

Lehet, jaj nagyon, nagyon lehet! Biztos, aki nem szereti, az ne is üljön rá, ezt el kell mondani. El merem mondani, hogy ne is üljön rá. Azt meg kell szeretni, azt a gépet, tisztán kell tartani, ha valami baja van, akkor azt azonnal meg kell csinálni, nem kell halogatni. Amikor karbantartó voltam, akkor azokat úgy kellett kiereszteni a mezőre, reggel, hogy én ellenőrizzem a kormányműt, hogy bele van töltve az olaj a motorba, a vizet komplektálta, mert volt a napi karbantartás, s volt periodikus karbantartás, s aztán a nagyobb javításokat a SMA-nál, bent csinálták, mert nekünk nem volt műhely felszerelve. Volt egy küszürükő, s egy fúrogép, ejsze nem is volt más gép.

[A pótalkatrész raktár hol volt?]

Nyárádszerezében, a központnál, hoztuk ki, csináltuk meg a devizt egy gépre, s akkor mentünk, verifikálták, a főmérnök, az Csomós volt, de vál-

toztak, nekem ejsze 5 igazgatóm is volt a 42 év alatt. Az alkatrészt onnan kaptuk ki. A karbantartó ügyesen megcsinálta a devízt, hogy egy traktor-nak az első kerékhez kell két csapágy, satöbbi. S akkor nem is a traktorokkal, hanem a mezőgazdasági gépekkel volt a nagyobb probléma, tárcsa, borona, vetőgép, ilyesmikkel, komolyan mellé kellett állni. Minden tavasszal jött a delegáció, s az vette elő a munkánkat, hogy a télen hogy javítottuk meg. Megvolt, hogy őszi szántáshoz kell 35-38 centit lemenni, plusz scormonitort,⁷¹ na ott még lehetett csalni, tetszik tudni, az az ekelábakon kívül álltak még, belement egy 6-7 centire, lazítsa fel a talajt, hogy jobban kapjon nedvességet. Ha száraz őszt volt, két traktor húzta, egyenes helyen, olyan talajlazító, az bement olyan 80 centire.

[Kezdte sorolni: ha valaki a gépet szereti, akkor sokat kell foglalkozni vele. Akkor az egy gépre vonatkozik, vagy mindegyik gépet szereti?]

Ha gépész vagy, s szereted a gépet, az erőgéptől kezdve, a traktortól, az ha rendben van, akkor felakasztják s a tárcsát, mert nálunk így volt, ez a te traktorod, s a te tárcsád, s a te vetőgéped, mármint nem a tiéd, csak te dolgozol vele. A csoroszlyák, úgy mondjuk, az nem volt szabad kotyogni, mert akkor egyik sor belement a másikba, meg kellett lenni a 12 centi sortávolság a búzánál, s a kukoricánál 70 centi. Akkor a krumplínál megint meg kellett legyen a 80 centi, vagy ahogy mondta a főmérnök. S akkor úgy be kell azt állítani, hogy utána töltse be, végezze el a munkát, a kukoricaszem ne maradjon ki, a krumplit is hompolja fel az a tárcsa hátul. S ezért mondom, hogy a gépet szeretni kell, nem csak úgy akasztjuk fel a gépet, s menjen, ő csinálja hátul ahogy akar...

[De az állatra azt mondják, hogy ha jól gondozzák, s szeretik, akkor az hálás.]

Biztos!

[S a gép tud hálás lenni?]

Tud! Bárkinek el merem mondani, hogy tud!

[Hát hogy hálás a gép, magyarázza el!]

Hát tetszik tudni hogy hálás a gép, az előbb elkezdtem már, ha én ötöt karbantartom, a gépemet, ha tudom hogy reggel megcsináltam a napi karbantartást, az kezdődött akkor, hogy kimentünk a mezőre, most beszéllek egy kombájnról, kimentünk a mezőre, ügyesen na a karbantartó ott volt velünk, volt egy olyan asistența tehnică, mozgó műhely. Na Imre, a vágóberendezést megnézted? Mindegyiket lekontrollálta, kézzel meghajtotta, nincs-e valamelyik kés leszakadva, ha meg kellett fenni, volt az, a 12 voltos akkumulátorról, ment a küszűrű, tudtunk küszűrűlni. Az olajozást el kellett végezni, az alkatrészeit meg kellett nézni, a lovakot, úgy hívtuk, ami a szalmákat dobja ki, vagy a szitákat ellenőrizni kellett, ami megszitálta a gabo-

71 „Néhány fajta ekén alkalmazott karom alakú fémdarab, amely a barázda alatti talaj felásására szolgál.” (DEX: <https://dexonline.ro/definitie/scormonitor>)

nát, hogy ne rakodjon meg, nem telt-e meg musztalékkal, a szűrős dolgokkal, ne rakódjon meg, mert ha úgy ment vele, akkor a szemek kihulltak a kombájnnak mögött, s ősszel a nyoma kikelt a kombájnnak, mintha be lett volna vetve. Akkor a főmérnök jött s állította meg. Ezért mondom, ha hálás a géphez, megcsinálja, a gép is hálás, akkor azt visszaadja. Mert hopp, két forduló után megáll, nem néztem meg a ventilátor szíjamat s az elszakadt, s akkor azt ki kell cserélni, s ahhoz a motor meg kell húljön. S akkor a sita de curățare, a rosta, ha nem pucoltad meg, akkor ha megrakodott, a dupla terheléstől, mert dupla terhelést adott neki, a mag nem tudott kihullni ezen a kicsi lyukakon, mert azok beteltek, nehezem mozgott, dupla terhelés volt, akkor kétfelől van két szárnya, ami így mozgott, járt, s na az kiment, a két csapágy, mert nem néztem meg reggel a karbantartáskor. Akkor megáll délkor, két órát a nagy melegben, s a hegesztővel, mert az lehet rásült, vagy a csapágykoszorú szétment, s akkor leszorult a csapágy, az nagy dolog volt megcsinálni, mert nem néztem meg a karbantartáskor reggel. Akkor megállt a nagy melegben, mert az szétment, leszorult. Akkor ha reggel a napi karbantartást megcsinálta, mert voltak ügyes fiúk, akik mellett nem kellett állni, mert megcsinálta. Én most is fel tudnám sorolni, ki hogy dolgozott, ki hogy ment a géppel, ki hogy dolgozott a géppel. Ezért mondom, hogy a gépet szeretni kell. Fiatalkorában, az ne menjen gépésznek! Aki nem szeret, hogy mocskos a keze, az ne menjen oda. A gépet azt zsírozni kell, mindenütt, elég zsíros mocskos munka, de meg lehet szeretni. Lehet, biztos. Én meg voltam elégedve vele.

[Akkor tisztáztuk, lehet szeretni, s hálás. Az állatnak azt mondták, hogy van lelke. De a gépnek is van lelke?]

Hát erre megint csak ugyanazt tudom mondani. Van lelke, de tetszik tudni miért? Az állatot is, ha csak kímélte, csak akkor van lelke, mert az állat is ha megverted, mit csináltál, futott el, ha megverted, mert félt! A gép is ugyanígy, annak van lelke, az biztos, ha jól bánasz vele, és ha nem túl erőlteted, mert annak megvan az a bizonyos ereje. A kettős s a hármas kapcsolás azért van, hogy tegyen hármasba vagy, ha nem bírja, tegyem kettősbe. De én nem teszem kettősbe, teszem hármasba, s a füstöt így nyomja ki a kipufogócsövön, s biztos a gép, azt a gép nem hálálja vissza, nem köszöni meg. Az biztos, hogy az a gép nem hálálja vissza, az nem köszöni meg, hogy te így karbantartottál engem. Hanem megköszöni, ha karbantartottad azal, hogy megy vele. Azt aki ilyen volt azt el lehetett küldeni. Mert vándoroltunk, a Ceaușescu időben, mentünk a Bărăganba, s ők is jöttek vissza. De csak azokat tudtuk küldeni örökké, akiben megbíztunk. Mert nem adták potyára, azt a pénzt.

Itt volt, szalmapréselés volt, s kiadtak neki két karika drótot, s az volt a norma, ha azt elfogyasztotta, akkor az azt jelentette, hogy tudott dolgozni. Olyanok is voltak, nem ment a présük, romlott el, s álltak, s hogy legyen jövedelem, elásta a földbe a drótot, de a végén úgymint kitudódott, mert nem

volt meg a hozomány, nem volt meg az a tömeg, ami meg kellett volna legyen. A 2500 bálából nem volt csak, mit tudomén 500 vagy 1000. S a drót mégis elfogyott. Úgyhogy voltak problémák.

Volt itt egy fiú innet a faluból, traktorista volt, s aztán átment a kollektívbe, s mondtam neki, az örökké olyan szomorúan, nem látszott az arcán neki hogy reggel van vagy este van, na most jól keltem fel s örvendek mert felköttem s megyek dolgozni, jókedddel mert jött egy másik nap. S eccer viccből megkérdeztem tőle, te Sanyi, van olyan nap, amikor te vígan kelsz fel s jó kedvvel jössz dolgozni? Mert úgy jött be a szekció kapuján, mintha a lágerbe jönne dolgozni. S egyet intett csak a kezivel, s na, s ez mai nap is olyan. Mai nap is olyan.

[Az állatnak van akarata, s az az akarat átfordulhat jóból rosszba, s rosszat csinál. Azt szokták mondani, hogy a gépnek ördöge van. Van ördöge a gépnek?]

Hát most már nem tudom, az ördög, ördög...

[Az azt jelenti, hogy rosszat csinál.]

Hát ezt mondom, ezt mondom! De oda is figyelmes kell lenni, hogy a gép ne csináljon rosszat, mert hamar rosszat csinál! Ott meg volt a munkavédelem, ez s ez, s amikor a géphez hozzányúlsz, meg kell állítani a motort, nem hogy felhúrom a féket, s... S a lábát bekapta a csiga, na ez az, hát van ördögje, az biztos. Ezért mondom.

A gép... hááát [gondolkozik a szón]... a gép az mutuly!

Az nem érzi, hogy mi történik rajta, az nem látja, hogy mejen s te közben mit csinálsz, s hogy csinálod, az húz, az megy s te irányítod, az mutuly. Pontosan mint az állattal, a géppel is az van.

Én tudok olyan emberekről, akiknek egy szezonban semmi baja nem volt a géppel, nem volt mert az ha megáll, nem rögtön, hogy hoppá, keresem az árnyékot s azonnal hanyatán, hanem ment s megkerülte, s megnézte, egy csavart meghúzott, meg van lazulva, én húzzam meg, mert hanem nagyobb baj lehet belőle. Megkerülte szépen, s ahol tudta, hogy defekt szokott lenni, na most leült s azt tisztázta, s ráhúzta, a nyugodtan utána leült. Nagyon precíz gépek vannak, pláne mostanában. Olyan pontos beállítókat kellett csinálni, s csak akkor ment... Azt akartam mondani, hogy vannak komoly beállítások minden gépnél, s ha beállítsa, mert nem azt mondom, hogy aztán most mindenki 100 százalékra tudja, de megtanulja, mert azt szokták mondani, az idő teszi az embert mesterré nem az iskolába amit tanul. Ott megtanulja, hogy na ennek a traktornak van 4 kereke, van négy hengeres, három hengeres motor, de aztat aztán javítani kell! Az iskolába ezt tanulja meg. Vannak ezek a praktikák. Pláne az én meszeriámban, praktikát abban a domíniumban végzi, ahol akar dolgozni. Aztán elmentünk Segesváron is az mesteriskolában, s metszetben, el volt vágva a motor, ott beleláltál, a dugattyúnak a fele, na nézzétek meg, a dugattyúnak a fele, hogy néz ki. Alumíniumból készül, a hegye hogy van kiképezve, hány

„A gép az mutuj...” „A motornak lelke van!” – „jó gépészek” véleményei

gyűrű jár bele, kompressziós, s olajgyűrű, hány henger jár benne, olajgyűrű, ott a bolszni keresztlödbva, s lebiztosítva hogy ne csússzon ki. Így próbálták, s így tanították az iskolába nekünk. Suba Feri aztán ezeket a dolgokat nagyon szerette.

[Volt-e olyan, hogy elromlott a gép, nézte, próbálta, s nem javult, nézte, s nem kapja a hibát, nem tudta megjavítani?]

Volt olyan is. Volt. Tetszik tudni miért? Azért mert, hát jó, hogy mi mesterek voltunk, de ahogy mondtam, én meghallgatom azt a gépet, hogy jól megy, hallom a fülemmel, érzem, hogy jól megy, vagy nem megy jól, na nézd meg, csak három henger dolgozik, akkor vedd ki a porlasztót, nézzük meg, mert ki lehetett próbálni, egy, kettő, három, négy dugattyú van, mindegyiket ki lehetett próbálni, melyik nem megy, már ha nem ment jól a motor, ügyesen kipucoltad, dűznit cseréltél, s visszatetted, s ment a motor azt ki lehetett próbálni. Hát ha elromlott például a magasnyomású pumpa, azt nem lehetett megcsinálni, mert az kényesebb, finomabb munka, por megy bele, hát amikor a műhelyben bent megcsinálták, akkor padra kellett tenni s kipróbálni, hogy egyformán nyomjon, az egyik 175 légkörrel a a másik 120-szal, mert az soha nem jön össze, nagyon sokat vesz a motor az erejéből, mint mi is, ha a fél tüdő dolgozik akkor nem tudunk kimenni a hegyen.

[Arra gondoltam, hogy voltak traktoristák, hogy nem volt türelmük hozzá, s kezdtek káromkodni...]

Tetszik-e tudni, attól függ, hogy milyenek az emberek, függ az embertől, vannak idegesebb emberek, s vannak olyan csenedesebb, meggondoltabb emberek. Sokféle ember van. Megtörtént itt nálunk is, hogy el volt romolva a gépje, s nekifogott csinálja, s nem tudta, s nem tudott betenni egy csavart, egy szeget, mert oda kellett volna egy segítség, vagy valamit ki kellett volna találni, állj meg, van egy rángám, van szerszámom, azt dugjam bé s emeljem meg, s akkor megemelem s mindjárt bemegegy a csavar, ez nem, vette a kalapácsot, s kezdte ott ütni a gépet mintha a gép lett volna a hibás, hogy ő nem tudja megcsinálni. Vannak ilyen ideges fiúk, nincsen türelmük, s azért mondtam, az ilyen ne menjen gépésznek. Elviszünk egy autót a szervizbe, ott mindent megnéznak, nem a kalapácsot veszik elő ott se. Esetleg megkérdik a sofőrtől, mi a baj, s elmondom mit vettem észre, hogy ne a hátsó felinél kezdjék, uram, ez a motor nem megy jól, vagy a kerekem csitorog, vagy a csapágy vagy a fék, azért mondom, kell az érzés, és meg kell hallani, ez a motor jól megy, vagy nem megy jól.

[Akkor a lényeg, hogy ami egyszer motor s ember csinált, az az embertől függ, nem az ördögtől s a szellemektől?]

Hát ezt is szoktuk mondani, nagyon sokszor, amikor ott dolgoztunk. Nem lehet megcsinálni, s nem lehet megcsinálni. Szekciófőnök voltam, s volt egy jobbágyfalvi karbantartó, Sáromberkén együtt végeztünk, Szeredában dolgozott, s aztán ide helyezték, legyen közelébb. S olyan jó bemondásai voltak, azt mondja, te, azt mondta a pasas, ezt nem lehet megcsinálni, s te, hát

ezt is emberek csinálták, hát hogy nem lehet megcsinálni! Balogh István... Nagyon, ó hogy értettük egymást! Soha egy rossz szót egymásnak, ó hogy értettük egymást. Ő nem idegesedett fel, nem vette a kalapácsot és ütött, ő gondolkozott, ha nem megy így, akkor megy másképpen, ő mondta, hogy hát ezt is embert csinálta. Olyan nyugodt ember volt ez az István, olyan nyugodt ember volt, szerettem vele dolgozni s mindenki szerette, nem fuserálta el, szerette a munkát. Mert volt olyan dolog, hogy be kellett jönni a mezőről, Búzaházán nem volt helyben felszerelés, nem volt hegesztő, nem volt semmi. Mert ez a mozgó műhely csak az aratás alatt volt, Búzaházáról ha egy hegesztés kellett, vagy kiharadt egy gumi, be kellett hozni hogy földje meg, mert itt Szentmártonban voltak ezek a kisebb vulkanizálók s meg tudtuk csinálni, egy-két órát kiesett a munkából, de megcsináltuk. Az én időmben ő volt a karbantartó. Rá lehetett bízni akármit, ha elmentem valahova, nem létezett, hogy az, a fiúknak kiadta, nyugodton mehetél, hogy ő elintézi, el kellett küldeni az egyiket boronálni s a másikat tárcsázni, nem feleseltek vissza neki az emberek, úgy viszonyult az emberekhez, s az emberek is hozzá, hát én is jól kell legyek az emberekkel, ha főnök voltam.

Az állat is, ha az állattal jól beszélt a gazda, az állat ismerte a gazdát, de ha más ment oda, azzal nem úgy viselkedett az állat se. A jó gépész is ilyen volt, a gépet nem szívesen adta oda, vagy nem hiányzott a munkából, hogy más ne menjen el vele dolgozni, mert a gép úgylát elárulta [ti. azt, hogy ki dolgozott és hogyan dolgozott vele...]. (0345 – 2021. 05. 27)

Ezután meg kellett kérdezzem mindezekről azt a Balogh Istvánt is (sz. 1948), aki „nem fuserálta el, szerette a munkát”:

[Első kérdés: a véleménye szerint a gépet lehet-e szeretni?]

Igen.

[Az embert lehet szeretni, az állatot lehet szeretni, de a gépet is?]

A gépet is lehet szeretni!

[Feleség: *Hát képzelje, én is a gazdaságban dolgoztam, kampány volt, engem is kiküldtek, s ott voltam, s sáros lábbal nekem nem szabadott fellépni a traktorra, le kellett pucoljam a cipőmet, na így tessék elképzelni.]*

Én minden este, amikor végeztünk a munkával leálltam, letörölgettem a kapotát, sárvédőt, a kabinban ott tisztaság kell legyen, nem is beszéd!

Ahol kellett lezsírozni, ott lezsíroztam, volt aki addig ment, hogy...

[Azt mondták, hogy egy állat, ha vele foglalkoznak, szereti a gazdáját. S a gép szereti-e a gazdáját?]

Azt már nem tudnád megmondani... Annyiban meghálálja, ha karbantartod. Meghálálja, mert...

[Vannak érzelmei?]

Vannak érzelmei.

„A gép az mutuj...” „A motornak lelke van!” – „jó gépészek” véleményei

---

[Az embernek van lelke, az állatra is szokták mondani ,hogy van lelke. De a gépnek van lelke?]

[Feleség: *hahaha...*]

Hát szerintem van. Hát szokták mondani, hogy van lelke, megmutatkozik, van erő benne, jól húz. Hát van lelke addig, amíg nem kopik, Addig van jó lelke, de amikor kopik, akkor már gyengül.

[S ha van lelke, akkor van akarata, időnként nem azt csinálja, amire az ember számít...]

Hát az az ember lábától függ, a lábamtól s a kezemtől függ... ahogy irányítom én, mindent időben csinálok, mert ha egy másodpercet kések egy fékezéssel, egy nagyobb gázzal akkor már más... az ember akarátát átveszi a gép.

[Az embernek rosszat is csinál a gép, elromlik, s akkor nem lehet megjavítani...]

Olyan nincs. Olyan nincsen, hogy nem lehessen megjavítani.

[Azt mondták, hogy nem lehet megjavítani, mert az ördög belebújt, ezt hallotta?]

Szoktam mondani a fiúknak, amikor karbantartónak, olyan nincs, hogy nincs vagy nem lehet. Kell legyen és kell lehessen.

Amit ember csinál, azt a másik ember meg is kell tudja javítani, mert nem teremtett dolog, hanem létrehozott dolog a gép. De gondozni kell. Szoktam mondani, mikor szerteszét hagyták a dolgokat a traktoristák, nem tették a gépet a helyire, hogy a szar is szép, ha sorba van, hahaha, na ezt megjegyezték... Még sokan emlegetnek most is, hogy mit mondtam nekik.

[Volt olyan, hogy türelmetlen volt valaki, ideges volt, s akkor ahelyett hogy megnézte volna, azt mondta, hogy ebbe belebújt az ördög, s akkor kezdte ütni a kalapáccsal a traktort...]

Volt olyan, hogy ütötte a kapotát, hogy elsüllyedett, nem tudott kijönni, vagy egyéb ilyen dolog történt, vette a szerelővasat s ütötte a kapotát... (0346 – 2021.06.06)

A harmadik beszélgetőtársam nem traktorista, hanem lakatos, esztergályos, marós, gépész, a jobbágyfalvi Mezei János, aki „életében végig gépekkel foglalkozott. Még ma is, betegem is.” Tőle is ugyanazokat kérdeztem:

[Az állatokról mondták, hogy azokat lehet szeretni. A gépeket lehet-e szeretni?]

Igen! Igen!

[Miért?]

Nem tudom megmagyarázni... Édesapámnak mindig motorbiciklije volt. Szóval amíg én visszaemlékszem, mindig, kecskével⁷² kezdte, aztán volt egy Manetje, aztán cserélte IZS-re Azt mondta, fiam, mert közben én is

---

72 Mobra márkájú kis motorbicikli.

20. kép. Mezei János a javítandó kaszagép mellett

vettem kocsit, fiam! A motornak lelke van! Ha nem vigyázol rá, akkor elszáll belőle a lélek pont mint az emberből! S csak úgy lesz még egyszer motor, ha új lélek költözik bele. S az pedig zsebnyúlós.

[Áhá, szóval van összefüggés, az ember ha nem ügyel, ráfizet. A szeretet mögött érdek is van!]

Van érdek, de valahogy tisztelni is kell a szerszámot. Én, megmondhasa a feleségem, nem is szeretem, ha más dolgozna vele.

[Az esztergája olyan, hogy csak magát ismeri?]

Mondtam egy párszor, de úgy csak viccesen, hogy jobban féltem őket, mind a feleségemet. Az esztergámat, a marógépet is, mindegyik szerszámot. Mert én abból élek, abból éltem 2000 óta. A fiam is azt mondta, Temesváron van, hogy édesapa, ne nyugtalankodj, mert, hogy beteg is voltam, infarktom is volt, ne nyugtalankodj, ha véletlenül valami baj talál lenni veled, akkor is a gépek megmaradnak, leolajozzuk, lezsírozzuk, és megmaradnak úgy ahogy vannak, azok 100 év múlva is gépek!

[A műhelyéből helyi múzeum lesz?]

Igen, így van, haha. Úgy hogy ide hiába jön ide bárki, a feleségem se ad ki semmit, hogy ide eljőjön valaki és szerszámot kérjen, hát szerszám, mondjuk, egy kulcsot igen, de furugépet vagy bármit, az nem lehet.

[Tehát van a gazda amelyik szereti a gépet...]

Simogatni is kell!

[De a gép is szereti a gazdáját?]

„A gép az mutuj...” „A motornak lelke van!” – „jó gépészek” véleményei

Biztos hogy igen. Nincsen neki tudata, mert tudjuk hogy nincsen, de a gép is érzékeny dolog. Szóval... Megmagyarázhatatlan. Megmagyarázhatatlan.

A gép, kell kötődjél hozzá, így tudom megmagyarázni csak. S meggyőződése, hogy csak annak sikerül jó dolgot csinálni, aki a gépet szereti és kötődik hozzá, mert vannak nekem is horgas napok, amikor valamilyen okból nem jön hogy dolgozzak, amikor rájöttem, hogy nem szabad dolgozni, mert valami hülyeséget csinálok, vagy eltörök valamit, vagy valami történik, vége, s ott kell hagyni, el kell menni bódorogni...

[A horgas nap azt jelenti, hogy az ember a hibás, vagy a gép a hibás?]

Az ember a hibás, a gép az nem hibás, a gép nem tudja, mi a helyzet.

Nagy becsülete van nálam a gépeknek, a feleségem is megmondhatja.

[Ha lelke van, akkor vajon akarata van-e a gépnek?]

Nincs. Nincs. De... nem tudom, ez olyan megmagyarázhatatlan.

[Nem lehet mondani, hogy a gép időnként rosszat akar?]

Nem, nem, ilyen sincs.

[Olyan nem volt, hogy egy gépbe belebújt az ördög?]

Volt, de az kaszagép volt, nem saját tulajdon!

[S mit jelent az, hogy belebújt az ördög?]

Hát olyan volt, hogy semmiképpen, egy példa, nem tudtam beindítani, semmiképpen nem tudtam rájönni mi a baja, s nem jöttem rá, hogy hogy mi a baja, s kész, ott mérgeződtem, csapkodtam... ha az enyém lett volna, meg is ütöttem volna.

[Azért van a kalapács, kell venni s kell ütni!]

Nenene! Aztán csináltam egy kört, s visszatértem megint, s olyan csekélységen múltott, de nem jöttem rea, de aztán megindult s ment, de felbosszantott.

[A gép az, amibe az ördög belebújik, s felbosszantja azt, aki a gépet akarja használni.]

Így van. Így van. Én amikor beteg is voltam, s felkerültem az ágyból, s ki tudtam menni, s húztam egy jó levegő, mondom a feleségemnek jaj de jó levegő van ott kinn, s menj el, monda a feleségem, menj el, büdös olajszag van! Nem bánom, de én ott érzem jól magam.

S a másik, hogy elmondjam, mikor az ember megalkot valamit, s az működik is, mint például Kilyén Csabinál van a könyökhajlító gép, az egy komplikált gép, csatornakönyök hajlító, az egy olyan jó érzés lesz, ha működőképes lesz, mért, hát elmondhatom, hogy azt Mezei Öcsi csinálta, dicsekszem.

[Ez nem ugyanolyan érzés, mint amikor a kertben szépen nő a vetemény, vagy kisborjú van s azt jól neveli?]

De igen! De igen!

[Van folytonosság, az állathoz s a géphez ahogy viszonyul...]

Nekem voltak állataim, elmondhassa a feleségen, nekem voltak bikabornyúim, s amikor bémentem hozzájuk, akkor játszottunk. Mert már rea volt

kapva a bornyú is, hogy amikor bémentem hozzá, akkor játszottunk. Aztán rúgták a falat, szidott a feleségem, hogy eltörik a lábuk, de hogy törik, tudták, hogy most következik a játék.

El merem dicselkedni, hogy eladtuk például a tehent, s nem tudták elvinni. Nem tudták, nem lépett egyet sem! Abszolút. Fel kellett üljek a szekérre, el kellett kísérjem. Mindegyik állattal... Engemet annyira szerettek az állatok, régebb télen ilyen oltás volt, kellett vinni régebb, s mindenki kínlódott, futott egyik állat erre a másik arra, erre arra, s én nem, én eleresztettem az enyimet, a láncot felvettem a vállamra, s mentünk oltani, s ott megkötöték, békapták az injekciót s jöttünk haza.. A fekete [kecske] is itt kellett a fenekemet érni az orrával, hogy nehogy elvesztődjön.

Egy olyan lovat vettem, tudva, hogy mihelyt otthagyja elfut, és 3 évig volt itt, anélkül, hogy elfutott volna. Azt mondta amikor vettem, Öcsi, mikor hoztam el, mihelyt leszálltál a szekérről, azonnal tegyed fel a lábára a béklyót mert elfut! Na én még egyedül elmentem vele a mezőre is, sehol ott nem hagyott. Vettem neki kilószáma cukrot. Mentünk s adtam egy egy cukrot neki. Volt egy fekete kecske, hogy mindent elmondjak, úgy neveltük fel tejjel, árva kecske volt, s mentünk a kicsi kaszálógéppel. Ment a gép, a kecske rögtön a gép után, s aztán én, fogtam a szarvát, s a végén a ló, hát mindenki kacagott, levettem a hámat, mehatsz, de nem futott el, úgy tudták Jobbágyfalában, hogy csodálkoztak, hogy lehet hogy tőled nem fut el? Kisért, mert tudta, hogy valamit adok neki.

[Ha valaki olyan ember, azt az állatok is szeretik, s a gépek is szeretik?]

Az állat az ránézésről, a kutya a macska, meg tudja állapítani, reámnéz, és meg tudja állapítani, hogy maradjon vagy menjen el, mert jókedvem van vagy mérges vagyok, biztos.

[Az emberek mondták, a gépnek ördöge van, nem indul be, elromlik, akaratlan van...]

Azért romlik el, mert rosszul bánnak vele. Ez az egyetlen oka. Rosszul bánnak vele!

Ezt is, mikor lemondtam a gazdaságról, ott volt az kaszágépem, de meg lehet kérdezni a szomszédokat vagy bárki itt a környéken, olyan kaszágépem volt, igaz újonnan vettem, én igaz sokat dolgoztam vele, egy húzásra megindult, s azt mondtam, ha egy húzása nem indul, bárkinek odaadom! De egy magyarósi embernek adtam el, s két ünnep között jött utána, s azt mondja, most szavadon foglak, most hideg van, nem fog megindulni a gép, mert tél van, jól van Feri bácsi, egy próbát megér. Megszívattam ügyesen benzinnel, s meghúztam, s meg is indult. S ez nem létezik! Az enyém nyáron, melegben nem indul el! S nézz ide, hidegen elindul! De megindult, mert olyan volt, úgy szerettem, hogy nekem legyen...

Hát a traktor! Azt a traktort '17-ben vettem, egy hónapra rá infarktomban volt, Magyarországról vettem, ötvenmillió lejjel, egy kicsi kaszágép áráért. Tudja hogy nézett ki? Éppen csak nem omlott széjjel, azt is mondta aki hozta, te Öcsi, ezt nem kéne hazahozni, vigyük inkább az ócskavasba. Te maradj

„A gép az mutuj...” „A motornak lelke van!” – „jó gépészek” véleményei

csak nyugton! S jött egy év múlva, nézi, azt mondja, ez nem 650-es, nem román traktor, mondom nem, hát nem emlékszel, mert te hoztad, utánfutóval. Az nem létezik! Hát nézd meg a kerekeket, most sincs kicserélve, azok a hitvány gumik vannak rajta. Ez egy MTZ, belarusz traktor, levágtam az eredeti kabinját, s akkor tettem román kabint, s akkor elvágtam a kormányt, mert hátra jött egészen a hasamra, nem értem, teljesen átalakítottam. Akik látják, nem hiszik el! De nem használok, évente egyszer ha fát hozok vele az erdőről, s kérdezték, hogy ezt te miért tartod? Hát nem látod, olyan mély árnyék van alatta, nem látjátok, a csürkéék hogy húzódnak be alája? Nem tudom miért, ezt kell szeretni. Azt, hogy zsíros legyen a keze, azt nem mindenki szereti, én igen...

Sokan járnak hozzám, s sokan mondják, hogy nem tudják, hogy mi lesz ha kiesek, mert ezekkel a gépekkel már nem foglalkozik senki itt a környéken...

[Hány olyan gépe van, amelyikre a számítógépet előbb rákapcsolja, s úgy vizsgálja...]

Nekem nincs olyan. De azokkal nem lehet azt csinálni, amit én csinálok, a karbantartás s a szériamunka között nagy a különbség, a karbantartás mindig más dolog, változatos... Amíg béprogramálják a CMC gépet, addig én már rég megcsináltam, ők száz, ezer egyformát meg tudnak csinálni, de nem tudják megcsinálni, amit én csinálok... szóval meg tudják, meg tudják csinálni, csak nem éri meg nekik, mert amíg béprogramálják, arra a munkafázisra, addig én megcsinálom. Ezt a gépet nem helyettesíti az a gép, s azt a gépet nem helyettesíti ez. (Mezei 0346)

És mit mond minderről Suba Ferenc?

[Az állatokat, azokat lehet szeretni?]

Hogyne, én szerettem, a lovak alatt búkáltam...

[A gépet lehet szeretni?]

Hát hogyne lehetne, még csak azt lehet!

[Nevet nem adott a traktornak, mind az állatnak?]

Hát nem, hát az csak traktor.

[Azt mondják, a gépnek is van lelke, ehhez mit szólnak?]

Hát van, van, de attól függ, hogy ki hogy kezeli.

[Feleség: Az apja elpanaszolta, hogy ennek a fiúnak nem kell a gazdaság, ennek csak a gép kell, úgy hogy a gépeket szerette gyermekkorában is, jobban szerette mint az állatokat.]

Anyám is azt mondta, ebből a gyerekből nem lesz soha semmi, nem szereti a gazdaságot, s akkor Irma anyja is azt róttá fel, ez nem fog megélni, mert nem szereti a mezőgazdaságot...

[Feleség: Ha nem szeret a mezőn dolgozni, az már nem semmi se, nem tud kapálni, kaszálni, de ő azt mondta, tud olyant, amit száz emberből egy tud, de meg lehet élni vele.]

Az ember szereti a gépet, ha az elromlik, az neki is fáj... Hát én mindig leellenőrzöm, mindent, most is mikor akartam menni Vásárhelyre, két égő ki volt égve...

[Olyant nem tapasztalt, nincs olyan, hogy a gépeknek is van saját akarata...]

Hát amikor el van hanyagolva, akkor nem működik. Ezzel kapcsolatban, Ákosfalván elromlott a kombájn, s másnap kellett menni, kiment a pap, a lelkipásztor is, de az nem ismerte, hogy pap, csak azt értette hogy pásztor, s azt mondta, maga éjjel itt marad, s ügyel, hogy nehogy a búzát kilopják, azt hitte, határpásztor... Azt, hogy van lelke, úgy kell érteni, hogy minden jó benne. Mert a lelketlenség, hogy nincs olaj benne, nem húz, s kárt okoz az embernek. Ez az én Dáciám 1984-es, a környéken talán a legrégebbi... Kell, a feleségemet az orvoshoz kell hordozzam Vásárhelyre, s félünk, hogy félreállítanak az úton.

[Nem volt olyan, hogy imádkozott, hogy a gép induljon meg.]

Én nem imádkoztam, inkább káromkodtam!

[Feleség: *Olyan türelmesen, többször megnézi... nem tud mérges lenni, nem tud haragudni.*]

Nekem az volt az elvem, hogy a motor nem hibás, az ember a hibás. Magyarországi könyvben olvastam, hogy ha elromlott, ülj le, szívj el egy szivarat, s gondold át...

[Régebb nem úgy volt, hogy: ülj le, s imádkozzál egyet, s gondold át..]

[Feleség: *Éjjel nem aluszik, hanem gondolkodik, hogy mit lehetne még, hol lehet a hiba...*]

Volt egy régi gépész Keresztúron, gátére volt, az olyan ideges volt, aztán rúgta, káromkodott úgy hogy, Isten, még tudsz sokat baszogatni? Felszereltette a Fordson traktort mágnesre, vásárhelyi mérnök csinálta, s elromlott, nem volt szikra. Hej, ki tudja megcsinálni, s valaki azt mondta, menj fel Subának a fiához, akkor én még gyerek voltam, 17 éves, katonaság előtt. Ki a mezőre, hej, te Subának a fia vagy, s az, s te értesz ehhez a mágneshez? Hát én még olyant nem láttam, de általában mindegyiknek ugyanaz az elve. Hozta széjjelbontva egy tarisznyában. Kiborítja oda, na hallám, ebből hogy csinálsz... Jól, mondom. Meg kellett pucoljam a kontaktot, beállítsam, ahol olajos volt jól megpucoljam s összerakjam, s na mondom, fogja meg azt a drótot, a drót végét. Megrázta jól, meghajtottam, jött a szikra. Hűj az istenit, hát honnan tudtad te gyerek? A SMT-nél örökké gyermek voltam. (0299 2018 04, 04.)

Vagyis, összefoglalva: a jó gépész úgy gondolja, hogy a gépet szeretni kell, s a gép is szereti a jó gépészt, a gépnek lelke van, és adott esetben, mivel az „Ördög nem alszik. (Még megtörténhetik valami.)”⁷³ számolni kell a gonosz munkájával is.

73 Más, az ördög munkáira vonatkozó közmondásokkal együtt lásd: Sirisaka 1890: 186–187.

„A gép az mutuj...” „A motornak lelke van!” – „jó gépészek” véleményei

Akárcsak az embernek és az állatnak, a gépnek is lehet saját természete, noha nem a természet szüleménye, hanem emberi termék – de valójában ezt a természetet a jó gépész hozza létre, tartja fenn/ tartja karban. Szeretetből és érdekből egyaránt: mert a géppel, de a gépet irányítva, gondozva lehet a jó gépésznek jó munkát, azaz hasznos, eredményes és ugyanakkor belső elégtételt adó munkát végezni, értelmezésem szerint pedig ekképpen: jó/erkölcsös életet élni.

Harmóniában élt a természettel – mondták egykor a parasztemberről.

Harmóniában éltünk a gépeinkkel – mondják a fent megszólalók.

Álljon itt végül ezt a fenti kijelentést véleményem szerint dokumentáló két kép: Mezei János kedves traktorával, meg kedves fémmegmunkáló gépei között.

21. kép. Mezei János kedves traktorával

22. kép. Mezei János kedves gépei között